

РЕЦЕНЗІЯ

в. о. завідувача кафедри земельного кадастру Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидата економічних наук, доцента Мединської Наталії Василівни на дисертаційне дослідження Клименка Максима Вікторовича на тему: «Розвиток екологічного оподаткування як складової фінансової політики України», подане на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Актуальність обраної теми. Держава реалізує податкову політику через податковий механізм, що включає сукупність важелів, форм та методів планування, регулювання та податкового контролю із відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням та через податкову систему здійснює взаємодію із платниками податків. Екологічні податки як інструмент екологічної політики повинні не просто наповнювати державний бюджет, а стимулювати платника до позитивного та відповідального ставлення до навколишнього природного середовища. Отримані при цьому кошти доцільно спрямовувати на стимулювання охорони навколишнього середовища, державні програми розроблення та імпорту ресурсозберігаючих, екологічно безпечних технологій, переробку і утилізацію відходів тощо. Резерви зниження навантаження на навколишнє природне середовище можуть бути швидко вичерпані, тому важливим є пошук шляхів надання економічному зростанню нової якості, щоб відновлення економіки та зростання промислового і сільськогосподарського виробництва супроводжувалися впровадженням ефективних природоохоронних технологій. З огляду на зазначене, тема дисертаційного дослідження М. В. Клименка є актуальною.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація характеризується системним підходом до предмету дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура повністю відповідає цілям та завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується критичним аналізом наявних літературних джерел, вітчизняного та міжнародного законодавства, статистичних матеріалів та ін.

Доведеність наведених дисертантом висновків базується на грамотному використанні сукупності методів і прийомів наукового пізнання. Автором було використано наступні загальнонаукові методи дослідження: аналізу (у процесі вивчення тенденцій функціонування взаємодії між контролюючими органами та суб'єктами забруднення); дедукції (для структурної побудови роботи й вивчення предмету дослідження); синтезу та абстрактно-

логічний (для уточнення значень категоріального інструментарію теми дослідження); діалектичний та аналогії (під час розгляду теоретичних засад функціонування системи екологічного оподаткування); індукції та узагальнення (з метою формування висновків дисертаційного дослідження). Також використовувалися спеціальні методи: статистичний (з метою збирання, співставлення, обробки та аналізу статистичних даних); графічний і табличний (для кращого виокремлення закономірностей та опису результатів дослідження); кореляційно-регресійний аналіз (для вивчення тісноти зв'язку між рівнем податкового навантаження та станом довкілля); розрахунково-графічний метод (для секторального дослідження рівня викидів забруднюючих речовин та двоокису вуглецю в розрізі країн та континентів).

Мета дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень розвитку екологічного оподаткування та розробленні практичних рекомендацій щодо його удосконалення та забезпечення реалізації стратегічних цілей фінансової політики держави, спрямованої на підвищення якості життя населення.

Структура дисертації дозволила автору повною мірою охопити предмет дисертаційного дослідження. Справляє позитивне враження джерельна база роботи, що свідчить про системне й ґрунтовне опрацювання проблеми, високий рівень наукової підготовки автора та його наукову зрілість.

У **вступі** здійснюється обґрунтування вибору теми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, надано відомості щодо їх упровадження та апробації, а також щодо кількості публікацій, у яких відображено основні положення дисертаційного дослідження.

У **першому розділі** дисертації розглянуто сутність категорії «екологічне оподаткування», як складової державної фінансової політики, а також досліджено мету та завдання фінансової політики, які реалізуються через фінансовий механізм. Показано його вплив на процеси суспільного розвитку держави. Визначено роль екстерналій як об'єкта оподаткування.

У **другому розділі** автором розглянуто оцінку впливу фінансового механізму екологічного оподаткування в Україні, а також вивчено міжнародний досвід на прикладах країн ЄС. Визначено методичні підходи до оцінки рівня розвитку оподаткування діяльності, яка шкодить навколишньому природному середовищу. Вдало проаналізовано структуру податкових надходжень у відповідності до класифікації податків за економічними функціями. Розраховано ефективну ставку податків на споживання за основними компонентами задля отримання достовірної інформації про фактичний рівень оподаткування у відповідності до податкової бази; ефективні податкові ставки (імпліцитні) для оподаткування праці;

висвітлено питання щодо частини доходів, яку працюючі та роботодавці змушені віддати у бюджет тощо. Показано антропогенний вплив на довкілля у світі.

У **третьому розділі** запропоновано методи удосконалення елементів механізму екологічного оподаткування, його роль та проблеми реалізації. Враховуючи необхідність цільового спрямування коштів, акумульованих від екологічного податку, автором виокремлено види діяльності, що належать до природоохоронних заходів; проаналізовано структуру видатків на природоохоронну діяльність, та співвідношення видатків на охорону навколишнього природного середовища до сукупних видатків бюджету. Основні рекомендації реформування системи екологічного оподаткування в Україні дисертант показав у вигляді авторської моделі та описав основні з них.

Завершується дисертація цілісними, логічними, обґрунтованими та розгорнутими **висновками**, у яких здійснено комплексний аналіз наукових праць та чинного законодавства, що визначають стратегічні пріоритети державної політики у сфері реформування системи екологічного оподаткування, створення надійного джерела фінансування природоохоронної діяльності, напрями удосконалення механізму екологічного оподаткування України та стимулювання скорочення рівня забруднення навколишнього природного середовища у глобальній боротьбі зі зміною клімату.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання полягає у тому, що вони мають як науково-теоретичний, так й практичний інтерес і можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – у якості основи щодо подальших наукових розробок із досліджуваної проблематики, а також у вдосконаленні навколишнього природного середовища України в частині екологічного оподаткування. Отже, дисертація може виступати теоретичною основою для проведення науково-прикладних досліджень у сфері національного оподаткування; а висновки та рекомендації, сформовані автором, – бути враховані при удосконаленні чинного національного законодавства.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 9 наукових працях, з яких стаття у науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, 3 статті у наукових фахових виданнях України, стаття у науковому виданні іншої держави, 4 тези наукових доповідей.

Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертаційного дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими

висновками та рекомендаціями, які виставлені автором для публічного захисту. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування.

Таким чином, у дисертаційному дослідженні М. В. Клименка на тему: «Розвиток екологічного оподаткування як складової фінансової політики України» відсутні порушення академічної доброчесності.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення:

1. Варто було більш детально висвітлити досвід та особливості екологічного оподаткування аналізованих країн (Данія, Естонія, Німеччина, Швеція, Польща, Словаччина) із рекомендаціями щодо практичного застосування успішних практик.

2. На нашу думку, у роботі застосовано відносно мале значення коефіцієнта детермінації ($R^2=0,6109$) кореляційно-регресійного аналізу.

3. Варто було б скласти модель прогнозних значень надходжень від екологічного податку при застосуванні рекомендацій, зазначених в роботі, а саме переведення податку на фактичну (виміряну) емісію в податок, що враховує енергетичний вміст палива та виражений у гривнях за гігаджоуль енергії (ГДж) конкретного виду енергетичного продукту та збільшення ставок до 2025 року до рівня 70 грн за тонну.

4. Більш ретельно описати застосування альтернативних видів палива, їх вплив на довкілля, податок на переробку сонячних панелей, а також вказати, які податкові стимули використання відновлювальних джерел.

5. Надати пропозиції стосовно потенційного перегляду Цілей низьковуглецевого розвитку України до 2050 р., враховуючи воєнні дії на території нашої держави;

6. Вбачалося би за доцільне передбачити авторську систематизацію важелів вдосконалення екологічного оподаткування на місцевому рівні.

Водночас викладені зауваження переважно мають дискусійний характер і суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертації. Вони викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю окреслених у дисертації питань, і свідчать про творчий характер роботи та спроби вирішення теоретично складних і практично важливих проблем, що мають суттєве значення для економічної науки.

Загальний висновок. Загальний аналіз роботи свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність і науковий рівень, теоретичне й практичне значення. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в роботі, достатньо повно викладені в опублікованих здобувачем наукових публікаціях. У дисертаційному дослідженні М. В. Клименка відсутні порушення академічної доброчесності.

Дисертація на тему: «Розвиток екологічного оподаткування як складової фінансової політики України» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор Клименко Максим Вікторович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

**В. о. завідувача кафедри земельного кадастру
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
кандидат економічних наук, доцент**

Наталія МЕДИНСЬКА

